

Kijken is de (genees)kunst

Het beter leren observeren en interpreteren in de geneeskunst door de kunst

Honours class 2021

Versie 4.3

Was het in vroegere tijden zo, dat Kunst werd gebruikt om de Geneeskunst vast te leggen en over te dragen (denk bijvoorbeeld aan Leonardo da Vinci), in de huidige tijd van snelle technologie is aan dat onderdeel nauwelijks meer behoefte. Kunst heeft echter een andere plek in de Geneeskunde gevonden. Kunst kan de patiënt troost en steun bieden in het ziekteproces. En Kunst kan daarnaast ook de arts helpen bij zijn Geneeskunst. Er is inmiddels voldoende bewijs dat artsen, maar ook andere professionals, die zich verdiepen in het kijken naar kunst, beter kunnen observeren. Tenslotte is de Geneeskunst een geliefd en veel gekozen thema bij kunstenaars.

In deze *honours class* zal het aspect van **leren kijken** naar beeldende kunst centraal staan. Als leidraad zijn de thema's observeren, interpreteren en responderen gekozen. Naast het systematisch leren kijken naar beeldende kunst, zullen kunsthistorische achtergronden gegeven worden over wat in de kunst is waar te nemen. Ook zullen kunstenaars, wiens kunstwerken in o.a. de LUMC collectie zijn opgenomen, in hun atelier worden bezocht om hen te bevragen wat hen beweegt in hun werk. Daarnaast zal door de studenten bediscussieerd worden hoe kunst 'helend' kan werken, maar ook tot vooroordelen kan leiden. En wat doet kunst voor patiënten en medewerkers in een medische omgeving? Tot slot wordt in deze *honours class* een tentoonstelling ingericht in Galerie LUMC met als titel "Uitverkoren; favoriete kunstwerken uit openbare kunstcollecties". Daarin zijn kunstwerken opgenomen, die onze referentiekaders bevragen en onze waarnemingsfilters aan het licht brengen bij het aanschouwen ervan. De studenten worden uitgenodigd die kunstwerken te beschouwen en hun (voor)oordelen in een essay aan te scherpen. Kortom, deze *honours class* is bedoeld voor studenten die hun observatievermogen willen aanscherpen en vanuit verschillende perspectieven de rol van kunst in een medische context willen benaderen. De enthousiaste docenten die de cursus verzorgen komen zowel uit de geneeskundige, kunsthistorische, architectonische als kunstzinnige en filosofische hoek. Tijdens de *honours class* wordt een actieve en creatieve participatie van de student verwacht.

Frank Willem Jansen
Sandrine van Noort
Marieke Barnhoorn
Marleen Eijkholt

Leerdoelen

Bij het succesvol afronden van dit vak is de student:

- In staat om op een systematisch manier een beeldend kunstwerk te observeren.
- In staat om de betekenis van symboliek in beeldende kunst te herkennen en deze te interpreteren in de context.
- In staat te begrijpen en te ervaren hoe het komt dat kijken niet 'objectief' is en hoe je je eigen kijken en 'anders kijken' kunt onderzoeken en oefenen.
- In staat om de effecten van kunst op zowel de patiënt als de medewerker van een zorginstelling in te schatten.
- In staat om te begrijpen wat de kunstenaar beweegt om het thema 'Geneeskunst/ziekte' in een kunstwerk op te nemen.

Het vak levert 5 EC op, wat betekent dat de totale studielast 140 uur bedraagt:

- * Colleges/ werkgroepen: 8 colleges/werkgroepen à 3 uur (aanwezigheidsplicht)
- * Excursies: 1 excursie à 4 uur (aanwezigheidsplicht)
- * Opening tentoonstelling & afsluiting: à 3,5 uur (aanwezigheidsplicht)
- * Lezen van literatuur: 2 uur p/week
- * Praktisch werk: 2 uur p/week
- * Eenmalige voorbereiding van een avond: 10 uur
- * Opdrachten & eindopdracht: 25 uur

Programma

Doelgroep: studenten met een affiniteit voor kunst.

9x 3 uur, 18-21 uur

Data: zie aparte notitie

Opening tentoonstelling: 2 juli 2021, 17:00-19:00

Maximaal aantal deelnemers: 16

Voertaal: Nederlands

Vorbereiding: Studenten zorgen voor de voorbereiding van elk college/werkgroep in samenspraak met de gast/hoofddocent van die avond. De gastdocent wordt gevraagd een college of werkgroep te verzorgen over het betreffende onderwerp. Daarnaast lezen de studenten de aanbevolen literatuur voor elke avond en zijn er een aantal avonden waarbij een opdracht of presentatie dient te worden voorbereid. Na elke avond wordt in een digitaal portofolio door de student bijgehouden wat er die avond is besproken en wat de student ervan heeft geleerd. De eindopdracht, het schrijven van een beschouwend essay op basis van een kunstwerk uit de tentoonstelling 'Uitverkoren; favorieten uit openbare kunstcollecties' zal in de begeleidende brochure verschijnen die bij de opening van de tentoonstelling wordt gepresenteerd. De opening van de tentoonstelling is tevens de feestelijke afsluiting van deze honours class.

Observeren

1. Inleiding

Frank Willem Jansen & Sandrine van Noort

donderdag 29 april 2021

Gebouw 3, collegezaal 6

Leerdoelen, opzet en verwachtingen worden besproken. Daarnaast wordt de kunstcollectie van het LUMC besproken en nemen we een kijkje bij een aantal werken uit de collectie.

2. Iconografie in de kunst

Laura Plezier & Marieke Barnhoorn

dinsdag 11 mei 2021

Gebouw 3, collegezaal 6

Symboliek in de kunst van toen en nu geeft een bepaalde lading aan het verbeelde. Wat wilde de kunstenaar met de beeltenis zeggen? Wat is de betekenis ervan? Maar ook hoe keek men vroeger naar deze afbeelding en hoe kijken wij er nu naar? Wekt symboliek rustgevend of beangstigend?

Leerdoel

Iconografie in de beeldende kunst kunnen herkennen en kunnen interpreteren in de context.

Opdracht

Zoek een kunstwerk dat in jouw ogen iconografisch interessant is en stuur dat op naar de docent.

3. Goed kijken begint met negeren: de kunst van opmerkzaamheid

Wieteke van Zeil & Emilia Bijlsma

donderdag 20 mei 2021

Gebouw 3, collegezaal 6

Goed observeren is al moeilijk genoeg, laat staan het interpreteren van de beelden. In welke context kunnen we het waargenomen beeld plaatsen. Hoe belangrijk zijn details en kan je leren kijken? Hoeveel van onze tijd kijken wij als dokter of als kunsthistoricus? Ook de klinisch geneticus zal via de kleinste details een diagnose of een syndroom kunnen benoemen. Hoe doen zij dat? En hoe leer ik dat zien....

Leerdoel

Oog krijgen voor details en de context daarvan kunnen geven.

Opdrachten

Opdracht I.

Kies uit het meegestuurde kunstwerk een detail.

1. Beschrijf dit detail zo precies mogelijk in woorden en schrijf dat op.
2. Teken een detail na.
3. Probeer daarna te interpreteren; waarom staat het in deze context? Wat is de relatie van dit detail tot andere details of de hele voorstelling? Zou er een overdrachtelijke of symbolische betekenis in kunnen schuilen? Beargumenteer je antwoorden.

Opdracht II.

Maak ter voorbereiding een foto van je oor en je ogen en teken deze na, waarbij je extra aandacht hebt voor de stand en de verschillende huidplooien. Neem de tekeningen mee op 5 november.

- 4. Museum bezoek met leren observeren** woensdag 26 mei 2021 14.30-17.00
Frank Willem Jansen & Shahaila Winklaar

Met een bezoek aan Museum De Lakenhal te Leiden zal via de methode 'Provoke' (dermatologisch beschrijvend observatie instrument) gekeken worden naar enkele geselecteerde schilderijen. Wat zie je daar? Maar bovenal wat heb je niet gezien? Na eigen observatie zullen de details en context met een kunsthistorische achtergrond door een expert worden belicht.

Leerdoel

Het leren systematisch observeren van een schilderij/beeldende kunst

Interpreteren

5. Ziekte in de kunst

donderdag 3 juni 2021

Marianne Crijns & Laura Plezier

In schilderijen kunnen door de schilder, veelal onbewust, ziektes zijn weergegeven. Zo op het eerste gezicht is er niet veel waar te nemen, maar bij nadere inspectie kan gespeculeerd worden of bijvoorbeeld Mona Lisa leed aan een stofwisselingsziekte. Had Rembrandt van Rijn een nikkel allergie? Samen met een dokter en een kunsthistoricus zullen een aantal van deze schilderijen worden doorgelicht.

Leerdoel

Het kunnen waarnemen en filosoferen welke ziekte er achter de afbeelding schuil kan gaan.

Opdracht

De toegestuurde 'Anatomische les' van Rembrandt van Rijn dient thuis ingekleurd te worden en te worden meegenomen naar de class op 11 maart.

6. Kunst als existentiële noodzaak

woensdag 9 juni 2021

Dirk de Wachter & Kitty Zijlmans

Kunst is geen geneesmiddel maar heeft wel een positief effect op de mens. Waarom? Omdat kunst in staat is je te raken, een snaar te beroeren, je een diep, ander gevoel te geven – dat kan variëren van gelukzaligheid tot verwarring en zelfs kwaadheid. Kunst opent dimensies van de geest die in het dagelijks leven weleens uit het zicht verdwijnen. Het kijken naar kunst; de esthetische ervaring (van het Griekse aisthèsis = zintuigelijke ervaring én gevoel) die hierbij ontstaat, is de basis van menselijke creativiteit. Die heeft iedereen wel, maar doen we er wel genoeg mee? Kunst kijken kan je creatieve vermogen stimuleren, je hebt dat nodig om jezelf en de samenleving te begrijpen en om als arts de patiënt als mens te blijven zien. Aan de hand van voorbeelden uit de (voornamelijk hedendaagse) kunst gaan we op ontdekkingsstocht. (tekst lezing 'Waarom kunst goed is voor de mens' door Kitty Zijlmans).

"Kunst is meerduidig, gelaagd, oneindig vatbaar voor interpretatie, tot frustratie van velen. Ze appelleert niet alleen aan de ratio, aan onze verstandelijke vermogens, maar toont onze beperkingen, door vaak het irrationele, het onbegrijpelijke, het onmogelijke tot onderwerp te maken. Haar subjectieve wezen past niet goed in de ordening die we proberen op te stellen om de fundamentele onbegrijpelijkheid van het leven af te weren. De kunst verwijst juist naar deze

andere laag, naar de ondoorgroendelijkheid die misschien zelfs wezenlijker is. Ze kan onthullen en tegelijkertijd verhullen". (Uit: 'De wereld van de Wachter', 2016).

Leerdoel

Het ontwikkelen van de subjectieve (persoonlijke) waarneming. Leren zien wat achter de schijnbare werkelijkheid schuilt met behulp van de analyse/beschouwing van kunstwerken. Opdracht: studenten kiezen een kunstwerk uit de LUMC-collectie en onderwerpen deze aan een subjectieve, persoonlijke beschouwing met als centrale vraag: waarom raakt dit kunstwerk jou?

7. Vooroordelen in de kunst en geneeskunst

Marleen Eijkholt, Adelijn van Huis & Mienke te Hennepe

dinsdag 15 juni 2021

Gebouw 3, collegezaal 6

Zowel in de kunst als in de geneeskunst vinden we vooronderstellingen, stereotypen en (voor)oordelen die beïnvloeden hoe wij de mens en zijn/haar omgeving zien, maar ook hoe wij hen benaderen. Bewuste en onbewuste vooronderstellingen over (vormen), gewicht, gender, sociaaleconomische status, intelligentie, machtsverhoudingen, ras en etniciteit creëren een lens waardoor we de wereld bekijken. Deze vooronderstellingen spelen een rol in onze interpretatie van 'feiten', en in onze handelingen en de beslissingen die wij nemen. Ze kunnen zowel een positieve als negatieve invloed hebben.

Met de methode van Visual Thinking Strategy (VTS) kan geleerd worden onbevooroordeeld en zonder kunsthistorische kennis te beschrijven wat je ziet. Dat is een ongefilterd proces waarbij vooroordelen aan het licht kunnen komen. Met deze methode word je je gewaar dat er mogelijke vooroordelen in je kijken en dus interpreteren is.

In deze sessie gaan we de lenzen onderzoeken waarmee wij de wereld interpreteren. We willen kunst gebruiken om onze vooroordelen te leren (h)(er)kennen. We zoeken naar methoden om interpretatie en 'feiten' van elkaar te leren scheiden. Hierbij besteden wij aandacht aan communicatievaardigheden en methoden.

Leerdoel

Gewaarworden van vooroordelen waarmee we de kunst aanschouwen en het analyseren van de lenzen die hierbij een rol spelen. Daarbij zoeken we vergelijkingen met de professionele omgeving van de student.

Responderen

8. Essay bespreken

donderdag 17 juni 2021

Sandrine van Noort & Sabrina Kamstra & curatoren tentoonstelling Gebouw 3, collegezaal 6

Essays bespreken naar aanleiding van de tentoonstelling *Uitverkoren; favorieten uit openbare kunstcollecties* in Galerie LUMC. Doornemen essays die door de student per 2-tal zijn opgesteld en als inhoud dienen voor de brochure bij de tentoonstelling.

9. The healing environment

donderdag 24 juni 2021

Milee Herweijer & Arnold Witte

Gebouw 1, collegezaal 1

Een ziekenhuis is geen museum, maar er is wel kunst te zien. Het blijkt dat van kunst in een ziekenhuis een helende of troostende werking uit kan gaan. In oude tijden werd er kunst voor ziekenhuizen gemaakt om de patiënt te illustreren hoe het bij hem/haar zou kunnen verlopen. Maar hoe moet dat heden ten dage geïnterpreteerd worden met de hedendaagse kunst? Werkt die wel helend?

Een nieuw begrip is 'the healing environment'. Wat verstaan we onder deze term? De 'healing environment' gaat er van uit dat de 'bouwkunst', de architectuur, fysiek ruimtelijke elementen, een positieve invloed kunnen hebben op de gezondheid en het welbevinden van patiënten. Is er een plaats voor kunst in 'the healing environment'? Maar ook: het observeren en interpreteren van het effect van de fysieke ruimte op gebruikers.

Vorbereitung

Roger Ulrich; *Science Vol 224: 420-1* "View through a window may influence recovery from surgery"

Meghana Karnik, BA; Bellamy Printz, MFA; and Jennifer Finkel, PhD, *Health Environments Research & Design Journal* 2014 "A Hospital's Contemporary Art Collection: "Effects on Patient Mood, Stress, Comfort, and Expectations"

Leerdoel

Het kunnen selecteren en interpreteren van de effecten van (bouw)kunst op zowel de patiënt als de medewerker.

Opdracht

Per tweetal wordt één ruimte in het ziekenhuis bestudeerd:

1. een behandelkamer (bv. MDL-scopie inclusief kleedruimte)
2. een spreekonderzoekskamer polikliniek
3. een dag behandeling ruimte (dialyse, chemo oncologie)
4. een looproute met gang/stijlpunt voor een patiënt van bv. bloedafname naar radiologie of polikliniek
5. een wachtruimte
6. een patiëntenkamer kliniek
7. een verpleegpost kliniek
8. een werkruimte voor artsen/verpleegkundigen

Verplaats je allereerst in het perspectief dat je als bezoeker in het ziekenhuis komt. Dit is erg lastig dus wat kan helpen is een rollenspel waarbij bijvoorbeeld één van jullie beiden patiënt is (ga desnoods in een rolstoel zitten om dit gevoel te versterken) en de andere is begeleider, of je stelt je voor dat een van je ouders erbij is die de patiënt is. Je bent samen in het ziekenhuis en je bent bang dat er iets niet goed is met de patiënt, na verontrustende uitslag van een bevolkingsonderzoek en het telefoontje van de huisarts ben je bang voor een slecht nieuws gesprek, een vervelend inwendig onderzoek, of een infuus op de dagbehandeling of een korte opname op de kliniek. Neem de tijd, ga echt even rustig in je ruimte zitten, 20-30 minuten ergens wachten terwijl er niets gebeurt is heel realistisch in een ziekenhuis. Je bent zenuwachtig want de aandoening is zo erg dat jullie naar het LUMC verwezen zijn. Vraag je ook af hoe de ruimte die je analyseert werkt voor artsen die in die ruimte mensen ontvangen, behandelingen toepassen, etc; en hoe de ruimte functioneert voor overig (medisch) personeel. Stel ook steeds de vraag hoe de ruimte de relatie tussen arts en patiënt, en patiënt en overig personeel, bepaalt. Voor de gebruiksruidten van personeel (7 en 8) is belangrijk dat je als professional kijkt die in een drukke agenda en een zware dag zijn werk goed moet kunnen doen, belangrijke beslissingen moet nemen, dossiers goed moet invullen; en vraag je af of en hoe patiënten deze ruimte kunnen waarnemen, en hoe ze die dan vervolgens 'ervaren'. Vervolgens is de opdracht de ruimte goed te observeren als een (bouw)kunstwerk. Hoe ervaar ik de verhoudingen van de ruimte? Wat zie ik, wat zie ik aan de wand, wat zie ik als ik recht voor me kijk, wat zie ik op het plafond? Neem de juiste positie in, lig ik op mijn rug, zit ik tegenover de arts achter zijn beeldscherm, o.i.d. Ga niet staand observeren maar observeer als gebruiker in de ruimte. Naast de observatie zie je altijd iets in een ruimte: iets dat je aanspreekt, stoort, of anderszins je positief of negatief aandacht trekt. Beschrijf dat ook met elkaar: wat ervaar ik, is de ruimte fijn, kan ik lekker zitten, wat kan ik doen, kan ik beetje met mijn partner praten, word ik rustig, voel ik mij gerespecteerd als individu, voel ik mij veilig, etc.?

Let verder specifiek ook op de inrichting en aankleding; zijn er in de ruimte natuurlijke kleuren en materialen toegepast? Zijn er andere referenties naar natuur? Zijn er planten? Is er uitzicht op groen? En is er in de ruimte kunst? Welke kunst? Welke rol vervult de kunst? Wat ervaar je zelf bij het zien van het kunstwerk (indien aanwezig)?

Besteed tenslotte aandacht aan de oriëntatie in en rondom de ruimte die jullie toegewezen hebben gekregen. Was het makkelijk te vinden, zijn er elementen die je oriëntatie in/naar de ruimte helpen ofwel verstoren?

Analyseer aan de hand van deze aspecten de ruimte, wat betekent die functioneel maar ook wat communiceert de ruimte naar je toe (rustig, geruststellend, professioneel, rommelig). Noteer je bevindingen. Gebruik foto's van wat je ziet.

Om je te helpen formuleren en te waarderen is het een handig middel om te denken over hoe vergelijkbare ruimte die je kent in andere gebouwen ontworpen zijn. Soms ken je een ruimte die je fijn vindt, anders kun je ook op deze typologie eens googelen op afbeelden (Pinterest bv).

1. een behandelkamer kan je vergelijken met een wellness, schoonheidssalon kamer
2. een spreekonderzoekskamer met een kleine vergaderkamer op een kantoor
3. een dag behandeling met een VIP-lounge op Schiphol
4. een looproute met een gang in een hotel of een openbaar gebouw
5. een wachtruimte met een hotellobby of brasserie
6. een patiëntenkamer met een hotelkamer
7. een verpleegpost met een balie/receptie in een hotel of een kantoor (zie 8.)
8. een werkruimte met een Het Nieuwe Werken omgeving in een kantoor

Kies ruimtes die je kent en die een heel andere vormgeving hebben dan een ziekenhuis, en ruimtes die mogelijk een ander effect op je hebben.

Let verder specifiek ook op de aanwezigheid van een kunstwerk. Is er in de ruimte kunst? Welke kunst? Welke rol vervult de kunst? Is de kunst gerelateerd aan natuur? Zijn er in de ruimte natuurlijke kleuren en materialen toegepast? Zijn er andere referenties naar natuur? Zijn er planten? Is er uitzicht op groen? Wat ervaar je zelf, word je rustiger van de kunst, leidt het af? Een tweede effect van kunstwerken kan zijn dat ze helpen bij way-finding en oriëntatie doordat kunstwerken als landmarks tijdens de route geplaatst zijn. Heb je dit in het LUMC ook geobserveerd?

De observaties bespreken we gezamenlijk, het is handig als we ze op de beamer kunnen zetten.

10. De dokter en de kunstenaar

Merijn Bolink & Paul Vendel

donderdag 1 juli 2021

Gebouw 1, collegezaal 1

Hoe komt een kunstwerk tot stand? Waarom heeft de kunstenaar voor een bepaald onderwerp gekozen? Kun je een kunstwerk als toeschouwer anders interpreteren dan de kunstenaar heeft bedoeld? Op welke manier heeft de kunstenaar jouw zienswijze beïnvloed?

Opdracht: Een bezoek aan het atelier van de kunstenaar, wiens werk o.a. in de LUMC-collectie is opgenomen, zal worden afgelegd. Verslag zal hierover worden gedaan (met illustraties) in de class.

Studenten kiezen uit het gegeven aanbod een kunstenaar bij wie ze op atelierbezoek gaan. Vooraf aan het atelierbezoek dienen de studenten het oeuvre van de betreffende kunstenaar te bestuderen en een oordeel te vormen over het werk. Tijdens het atelierbezoek zal de kunstenaar zijn/haar werk toelichten. Studenten toetsen aan de hand van het gesprek met de kunstenaar hun referentiekaders. Het atelierbezoek en het gesprek met de kunstenaar is vooral bedoeld om studenten te ontdoen van aannames (gebaseerd op modellen van de werkelijkheid zoals we die door onze omgeving aangeleverd krijgen) en op zoek te gaan naar fundamenteel nieuwe inzichten.

De uitkomsten van het atelierbezoek worden in een presentatie (tijdens de lesavond) met de kunstenaars Merijn Bolink en Paul Vendel gedeeld. Zij gaan vervolgens met de studenten in gesprek over hun bevindingen en nieuw verkregen inzichten naar aanleiding van het atelierbezoek.

Leerdoel

Begrijpen wat de kunstenaar beweegt bepaald werk te maken. Het verkrijgen van nieuwe inzichten door het atelierbezoek en de uitwisseling met de kunstenaar. Deze inzichten kunnen leiden tot een verandering van perspectief op het betreffende kunstwerk en/of gekozen onderwerp.

Opdracht

1. Kies een kunstenaar uit het gekozen aanbod en verdiep je in zijn/haar werk.
2. Atelierbezoek per 3 studenten bij de kunstenaar die o.a. vertegenwoordigd is in de LUMC-collectie (Caren van Herwaarden, Aline Thomassen, Lynne Leegte, Antoinette Nausikaä, Driessens & Verstappen, Anne Geene)
3. Korte presentatie (max 10 min) geven van de kunstenaar en haar/zijn werk.
4. De uitkomsten worden met Merijn Bolink en Paul Vendel (beeldend kunstenaars) gedeeld. Zij gaan vervolgens met jullie in gesprek over het nieuw verkregen inzicht (de 'paradigma shift').

11. Tentoonstelling: 'Uitverkoren'; favorieten uit openbare kunstcollecties'

**De tentoonstelling is vanaf 3 Juni ingericht en t/m medio september 2021 te zien.
Opening vrijdag 2 juli 17 uur Galerie LUMC**

Sandrine van Noort & Sabrina Kamstra, curatoren

De tentoonstelling *Uitverkoren; favorieten uit openbare kunstcollecties* presenteert kunstwerken uit collecties van diverse zorginstellingen die door patiënten, bezoekers, medewerkers en studenten als troostend worden ervaren, verrijkend, afleidend of als inspirerend. Het zijn kunstwerken waarvan de beschouwers (bezoekers of medewerkers van een ziekenhuis) menen dat ze goed passen in de context van een zorginstelling. Met deze tentoonstelling willen we onderzoeken of er speciale criteria zijn waaraan kunstwerken in zorginstellingen moeten voldoen. De beleving van kunst is persoonlijk. Wat voor de één als troostrijk wordt ervaren, kan door een ander als bedreigend worden gezien. Bestaan er objectieve criteria op basis waarvan we kunst als helend of troostend ervaren? We gaan samen met de studenten op zoek naar de beantwoording van de vragen waarom een kunstwerk als troostrijk, of passend wordt ervaren in de context van een zorginstelling.

Hoe we een kunstwerk waarderen is persoonlijk. Geen twee mensen zullen iets op dezelfde manier zien. Alles, van onze geërfde biologie tot onze aangeleerde vooroordelen, beïnvloedt de wijze waarop we de wereld in ons opnemen. Onze waarneming is de manier waarop we de informatie die we verzamelen tijdens het observeren interpreteren; zie het als een inwendig filter. Ons waarnemingsfilter wordt gevormd door onze eigen, unieke ervaringen en is dus bij iedereen verschillend. In dit onderdeel van het onderwijsprogramma leer je je eigen waarnemingsfilters herkennen.

Leerdoel:

Het onderzoeken van onze waarnemingsfilters door het intensief waarnemen van een kunstwerk uit de tentoonstelling *Uitverkoren; favorieten uit openbare kunstcollecties* in Galerie LUMC.

Opdracht:

Vorbereiding:

Stap 1: Bestudeer vooraf aan het bezoek aan de tentoonstelling de opgegeven literatuur (Amy Herman, Hoofdstuk 3, pagina 61 t/m 80)

Stap 2: Kies een kunstwerk uit de tentoonstelling *Uitverkoren; favorieten uit openbare kunstcollecties* in Galerie LUMC wat je als troostend of juist als bedreigend ervaart. Ga af op je eerste gevoel en keuze.

Stap 3: Kijk naar het werk dat je voor je ziet zonder te kijken naar de toelichting bij dit werk op het tekstbordje. Realiseer je dat de tentoonstelling over troostende, inspirerende kunst. Beschrijf wat je ziet aan de hand van de volgende stappen:

- 1) Bestudeer het gekozen kunstwerk grondig voor 1 minuut.
- 2) Draai je om en probeer zo veel mogelijk details over het kunstwerk op te schrijven; kleur, vorm, textuur, materiaal, woorden, afmetingen etc.
- 3) Bekijk het kunstwerk opnieuw of draai je weer om en verleng de tijd nu: kijk er 3 minuten naar. Herhaal stap 2.
- 4) Hoeveel details en informatie heb je nu onthouden?

Stap 5: schrijf op wat je van het werk vindt. Waarom vind je het troostend of juist bedreigend overkomen? Waarom past dit volgens jou wel of niet in de context van een zorginstelling?

Stap 6: Kijk nu pas naar het tekstbordje en eventuele verdere toelichting bij het werk. Raadpleeg nu ook andere, reeds bestaande informatie over het kunstwerk. Dit kan deels thuis.

Na afloop

Stap 7: lees (terug) wat je hebt opgeschreven en stel nu de volgende vragen. Dit kan per persoon verschillen. Als een antwoord op een vraag 'ja' is, noteer dan de bijzonderheden (zie Amy Herman pagina 69-71 voor een voorbeeld).

Word ik beïnvloed door:

- Mijn eigen ervaring, of door de ervaringen van mensen die me na staan?
- Mijn geografische geschiedenis, mijn affiniteit daarmee, of mijn huidige locatie?
- Mijn waarden, zeden, cultuur, of geloof?
- Mijn opvoeding of opleiding?
- Mijn beroepsmatige wensen, ambities, of mislukkingen?
- Mijn persoonlijke wensen, ambities, of mislukkingen?
- Mijn ingewortelde gevoelens van voorkeur en afkeer?
- Mijn financiële ervaringen of vooruitzichten?
- Mijn politieke opvattingen?
- Mijn fysiek toestand (ziekte, lengte, gewicht, enz.)?
- Mijn huidige gemoedstoestand?
- Groepen waarmee ik me identificeer en organisaties waartoe ik behoor?
- Media waar ik gebruik van maak: boeken, televisie, websites?
- Informatie of indrukken die vrienden of collega's aan me doorgaven?

Stap 8: evalueer nogmaals wat je van het werk vindt. Waarom vind je het bijvoorbeeld troostend of juist bedreigend overkomen? Vind je het juist wel of niet passen in de context van een zorginstelling? Neem ditmaal alle informatie mee, dus: je eerste "onbevangen" informatie, de informatie verkregen via het tekstbordje, eventuele extra informatie bijvoorbeeld op internet gevonden, toelichting en je eigen 'waarnemingsfilters'. Zijn de antwoorden, na het herkennen van jouw waarnemingsfilters, op eerdergenoemde vragen veranderd?

Stap 9: schrijf een essay over het de betekenis van het gekozen werk en waarom het wel of niet past in de context van deze tentoonstelling over troostende en inspirerende kunst, waarin je de eventueel ontdekte waarnemingsfilters ook betreft.

Dit essay wordt gepubliceerd in de brochure die bij de tentoonstelling uitgegeven wordt.

Opgegeven literatuur:

Amy E. Herman, *De kunst van het observeren (Visual Intelligence)*, 2016

Dirk de Wachter, *De wereld van de wachter*, 2016, hoofdstuk 13 over de betekenis van Kunst

Docenten

Dr. Marieke Barnhoorn, arts i.o. MDL en lid kunstcommissie LUMC

Dr. Emilia Bijlsma, klinisch geneticus LUMC

Dr. Marianne Crijns, dermatoloog AvL Amsterdam

Dr. mr. Marleen Eijkholt, ethiek en recht gezondheidszorg LUMC

Adelijn van Huis

Mieneke te Hennepe

Dr. Ir. Milee Herweijer, architect en deskundige in healing environment, Arnhem

Prof. dr. Frank Willem Jansen, gynaecoloog en lid kunstcommissie LUMC

Sandrine van Noort, kunsthistoricus, hoofd Kunstzaken LUMC

Sabrina Kamstra, kunsthistoricus, hoofd Kunstzaken UMC Amsterdam

Mr. Shaheila Winklaar, kunsteducatie Museum De Lakenhal

Dr. Arnold Witte, kunsthistoricus, Head of Art History at the Royal Netherlands Institute Rome

Wieteke van Zeil, kunsthistoricus en journalist

Prof. dr. Dirk de Wachter, psychiater, UPC KU Leuven

Prof. dr. Kitty Zijlmans, kunsthistoricus, Universiteit Leiden Contemporary Art History

Merijn Bolink, kunstenaar

Paul Vendel, kunstenaar

Laura Plezier, iconograaf

Literatuur

1. Filosofie van het kijken (uitgeverij Lemniscaat), Mieke Boon en Peter Henk Steenhuis
2. Goed kijken begint met negeren (uitgeverij Atlas Contact), Wieteke van Zeil
3. Evidence-Based design in Nederlandse ziekenhuizen (uitgeverij TU Delft Library), Marie Helene Herweijer-Van Gelder
4. Merckelbach SME, van der Waal RIF, Crijns MB. Kunst kijken, verbetert observatievermogen. Ned. Tijdschr Dermatol Venereol 2018;28: 35-41
5. De wereld van de Wachter, Dirk de Wachter
6. The Art of Perception, Amy Herman (pag.:...)
7. Wat is kunstgeschiedenis? , Kitty Zijlmans (pag.:..._)

Honours Class 2021

Vernieuwde data

1. **Inleiding & kennismaking** donderdag 29 april 2021
Frank Willem Jansen en Sandrine van Noort
2. **Iconografie** dinsdag 11 mei 2021
Marieke Barnhoorn en Laura Plezier
3. **Goed kijken begint met negeren** donderdag 20 mei 2021
Wieteke van Zeil en Emilia Bijlsma
4. **Museum bezoek met leren observeren** woensdag 26 mei 2021
Frank Willem Jansen en Shahaila Winklaar
5. **Ziekte in de kunst** donderdag 3 juni 2021
Marianne Crijns en Laura Plezier
6. **Kunst als existentiële noodzaak** woensdag 9 juni 2021
Dirk de Wachter en Kitty Zijlmans
7. **Vooroordelen in de kunst en geneeskunst** dinsdag 15 juni 2021
Marleen Eijkholt, Adelijn van Huis en Mieneke te Hennepe
8. **Essays bespreken** donderdag 17 juni 2021
Sandrine van Noort en Sabrina Kamstra
9. **The healing environment** donderdag 24 juni 2021
Milee Herweijer en Arnold Witte
10. **De dokter en de kunstenaar** donderdag 1 juli 2021
Merlijn Bolink en Paul Vendel

Opening tentoonstelling vrijdag 2 juli
'Uitverkoren; favorieten uit openbare kunstcollecties'
Sandrine van Noort en Sabrina Kamstra

Meivakantie: 1-9 mei 2021

Hemelvaartsdag: 13 mei

Zomervakantie: 10 juli 2021